

Mans
latviskākais
vārds

Latviešu valodas aģentūra

Ilustratore: Lote Vilma Vītiņa

Maketētāja un dizainere: Estere Betija Grāvere

Literārā redaktore: Santa Logina

Projekta vadītāja: Ieva Vāvere

- Latviešu valodas aģentūra, 2021
- Lote Vilma Vītiņa, ilustrācijas, 2021
- Estere Betija Grāvere, makets un dizains, 2021

ISBN 978-9984-829-84-5

UDK 811.174.3

Mans latviskākais vārds

Saturs

Kuri vārdi ir mūsu?	7
Akcijas „Mans latviskākais vārds” norises ģeogrāfija	8
Latvijas Valsts prezidenta Egila Levita latviskākais vārds	11
Akcijas dalībnieku noteiktie desmit latviskākie vārdi	13

Latviešu valodas daudzinašanas akcijā

„Mans latviskākais vārds” iesniegtie

nozīmīgākie vārdi un stāsti

A, Ā	20
B	22
C, Č	26
D	28
E, Ē	31
G, Ģ	32
H	34
I, Ī	34
J	36
K, Ķ	38
L	42
M	44
N, Ņ	46
O	47
P	48
R	51
S, Š	53
T	57
U, Ū	58
V	59
Z, Ž	62

Par latviskajiem vārdiem	67
--------------------------	----

Kuri vārdi ir mūsu?

Vārds ir liecība par laiku, par cilvēkiem un notikumiem. Vārdos varam izteikt to, ko jūtam, domājam, ko esam piedzīvojuši. Lai kopā noskaidrotu, kurus šobrīd uzskatām par saviem vārdiem, 2020. gada septembrī Latviešu valodas aģentūra sāka valodas akciju „[Mans latviskākais vārds](#)”.

Akcija norisinājās divās daļās. Vispirms ikviens varēja iesniegt, viņaprāt, latviskāko vārdu un savu stāstu par to, bet pēc tam bija iespējams nobalsot par vienu no desmit iemīļotākajiem (biežāk iesūtītajiem) latviskajiem vārdiem.

Latviskākā vārda meklējumos bija aicināti piedalīties visi, kas prot latviešu valodu vai vēl tikai apgūst to. Kopumā tika iesniegts 1360 vārdu un izvēles skaidrojumu no Latvijas un daudzām citām pasaules valstīm, piemēram, Apvienotās Karalistes, ASV, Austrālijas, Beļģijas, Čehijas, Horvātijas, Igaunijas, Lietuvas, Somijas, Vācijas un Zviedrijas.

Noslēguma balsojumā par latviskāko izvēlēts vārds *rupjmaize* – kā visa latviskā simbols, ko novērtējam gan mājās, gan ārpus Latvijas.

Akcijā iesūtītie vārdi veido latviešu valodas lietotāja leksisko portretu, atklājot valodas bagātību, skanīgumu un mūsu izpratni par latviskumu.

Šajā grāmatiņā vārdi sakārtoti alfabēta secībā, pie katra burtā īpaši izceļot tos, kuru iesniedzēji bija dalījušies ar sirsnīgiem un aizkustinošiem stāstiem par saviem latviskajiem vārdiem.

Bet lai nebēdā tie, kuri savu stāstu – ne mazāk nozīmīgu un sirdi sildošu – šajā grāmatiņā neatrod! Ar pilnu akcijā iesniegto vārdu sarakstu un visiem stāstiem varat iepazīties vietnē vards.valoda.lv.

Ieva Vāvere,

Latviešu valodas aģentūras projektu koordinatore

Akcijas „Mans latviskākais vārds” norises ģeogrāfija

Paveil!

Pirms dažām dienām manu skatu, lasot kādu grāmatu, piesaistīja vārds *paveil*, un es aizdomājos, ka tas šodien ir izgājis no mūsu sarunu valodas un biežāk sastopams senākos latviešu literatūras daiļdarbos. Varam arī atrast sinonīmus šim izsaukuma vārdam *paveil*. Vietā varam lietot *skat!*, *paskat!*, *raul*, *raugil*, *lūk!*, *re!*, *palūko!*.

Šis viens mazais vārds un lielais skaits sinonīmu vien liecina, cik mūsu valoda ir bagāta. Es novēlu mums katram ikdienā kādu brīdi, kad varam pamanīt latviešu valodas bagātību, kad varam pārdomāt vārdu izcelsmi. Es novēlu arī katram radošu prieku radīt kādu jaunu vārdu. Latviešu valoda ir sena indoeiropiešu valoda. Tā ir dzīva, un tā ir arī mūsdienīga, jo katra paaudze, arī mēs, ienes tajā savus vārdus, kas atspoguļo laikmeta norises.

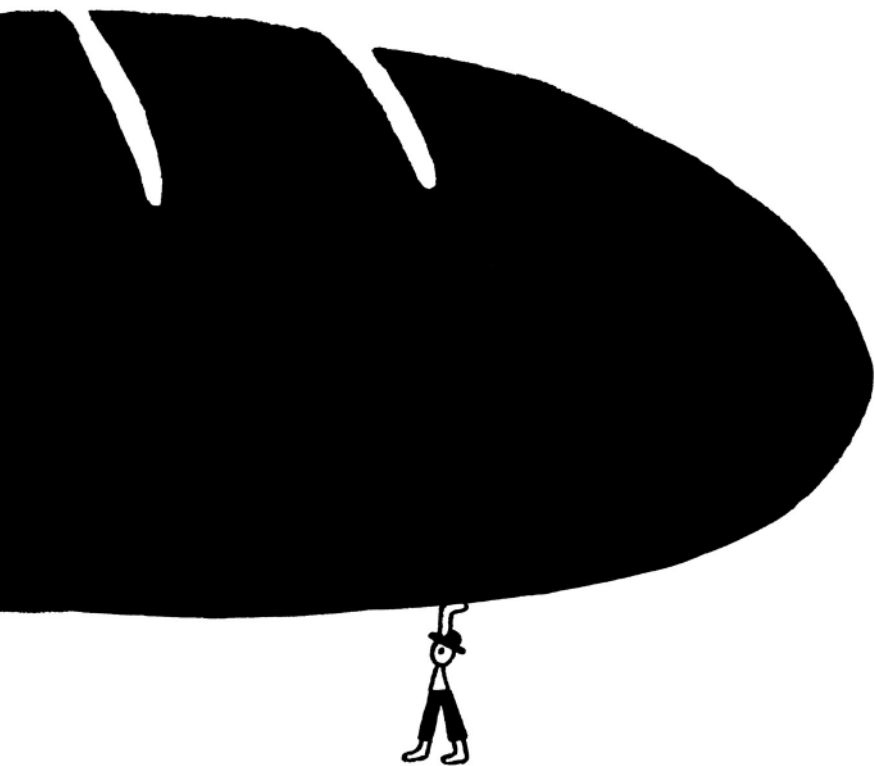
Godāsim mūsu latviešu valodu, mūsu valsts valodu, kas ir tā saistviela, kas mūsu domāšanu, ikdienas komunikāciju un pasaules uztveri dara iespējamu tieši mums raksturīgā veidā!

Egils Levits,
Latvijas Valsts prezidents
2020. gada septembrī

Akcijas dalībnieku noteiktie desmit latviskākie vārdi

**rupjmaize
brīvība
līgo
tēvzeme
Latvija
Jānis
saule
ozols
latvietis, latviete
dzimtene**

rupjmaize

Daudzās valstīs tādu maizīti nemaz nepazīst. Neaizmirstamas atmiņas no bērnības, kad mūsmājās to cepa mamma.

Diāna (Tukums)

Rupjmaize ir īpaša latviska vērtība, kas iekustina visas latvieša maņas, turklāt liek piepūlēt pat prātu: kā pareizi uzrakstīt?

Sanita (Rīga)

Man rupjmaize ir sinonīms visam latviskajam – Latvijai, mājām, sirdsmieram un pateicībai.

Undīne (Stokholma, Zviedrija)

Latviešu sētā jau izsenis cepta īsta rudzu rupjmaize, kas ir ne tikai pamatprodukts latviešu virtuvē, bet arī kultūras vērtība. Lai saprastu latvieti, ir jāsaprot stāsts par viņa maizi.

Mikus (Aizkraukle)

Šis vārds skan ļoti latviski. Latviešiem maizīte vienmēr ir bijusi ļoti svēta un dārga. Pret to ir jāizturas ar lielu cieņu. Tas ir latviešu nacionālais ēdiens, kuru mūsu senči bija ēduši jau tālā, tālā pagātnē.

Asnāte (Rudzāti)

Man rupjmaize asociējas ar siltumu, plašiem labības laukiem un mājām – Latvijai. Nav tāda vārda, kas varētu to aizstāt. Latviešu valodas vārdu krājums nav pilnīgs bez vārda *rupjmaize*.

Anete (Saldus)

Ja laikā, kad dzīvoju Anglijā, kāds pieminēja rupjmaizi, uzreiz iedomājos tieši par Latviju – citur tādu maizi neesmu redzējusi.

Agija (Liepāja)

Rupjmaize – tradicionāls latviešu ēdiens. Tās smarža un garša ir viens no Latvijas identitātes kodiem.

Aija (Stende)

Latviešu valodas daudzināšanas
akcijā „Mans latviskākais vārds”
iesniegtie nozīmīgākie vārdi un stāsti

A

abra

Sakot *abra*, es vienmēr atceros savu omammu, kura ļoti mīlēja Latviju. Savukārt tas uzreiz saistās ar Jāņa Jaunsudrabiņa darbu „Piemini Latviju!”. Atceros, kā omamma mēdza to lasīt un pār vaigiem viņai bira asaras. Atmiņā omammas lauku māja, mana mīļā, salīkusī omamma gatavo garšīgo, smaržīgo rudzu maizi. Mīca abrā rudzu maizīti. Abra smaržo. Visa māja smaržo. Pēc tam deviņi kukuliši sagulst omammas gultā un tiek sasēgti. Man abra saistās ar vislatviskāko vārdu. Manās atmiņās, manās sajūtās, manā mīlestībā pret Latviju!

Gita (Rīga)

abrķasis ainava aizsaule

akmens aldaris alkt allaž

Ļoti latvisks, silts, mīļš vārds un tā vien mīksti veļas pār lūpām, rada drošības izjūtu, jo pastāvējis jau gadu simteņiem ilgi.

Viola (Nursultana, Kazahstāna)

aloties

Ne vienmēr gribas cilvēkam teikt: „Tu kļūdies!” vai „Tā nav taisnība!”, jo tas skan skarbi. Lietojot šo vārdu, var uzturēt pozitīvu sarunu un izvairīties no tā, ka sarunu biedrs aizrādījumu uztver negatīvi.

Daiga (Jēkabpils)

alus Anna Annele Antiņš apkūlības apskāviens

Neizsakāmi silts vārds, kuru dzirdot var izjust visas sirsnīgākās emocijas. Šis izjūtas man saistās ar mūsu valsti un mājām.

Juta (Jelgava)

astoņpadsmīt

Tūkstoš deviņi simti astoņpadsmītajam gadam Latvijas vēsturē ir ļoti liela nozīme. Astoņpadsmītajā novembrī tika proklamēta Latvijas valsts un tā kļuva neatkarīga. Šo datumu mēs svinam vēl šodien un svinēsim arī turpmāk. *Astoņpadsmīt* ir, manuprāt, latviskākais un patriotiskākais vārds latviešu valodā.

Emīlija (Aizkraukle)

atkala attīstība

atvars augstroze Auseklis auseklītis Austra

Tā pa īstam Austras vārds pie manis atnāca, kad gaidīju bērniņu. Zināju, ka došu īsti latvisku vārdu, lai mans bērns lielajā pasaulē nepazustu. Kādu nakti man sapnī no tumsas uzausa vārds *Austriņa*. Uztvēru to kā Dieva raidītu zīmi. Tagad man ir naitiņa Austra.

Ilze (Rīga)

Austris avots

ALOTIES

Ā

ābece

ābele

Skaists un stiprs simbols.

Liec, Laimiņa, man mūžiņu,

Liec liepā, ābelē:

Kā liepai man izaugt,

Kā ābelei noziedēt.

(Latviešu tautasdziesma)

Velga (Rīga)

Mana Latvija ir kā skaista ābele, un mēs tajā esam ābolīši. Ābele ir skaista, kad zied, un bagāta ar ražu rudenī.

Agnese (Rīga)

Latvija, latviskums man saistās ar laukiem, lauku sētu manā bērnībā. Un kas gan ir īsta lauku sēta bez ābeļdārza, kurš rudenī dalās savā dāšnumā? Kas gan ir latviešu tradicionālie svētki vai godi bez ābolu un biezpiena plātsmaizes?

Santa (Jelgava)

Ādams

ādere

āreče

Niansēts izsaukmes vārds, kura lietošanai nepieciešama patiesa latviešu valodas izjūta, tādēļ

arī mūsdienās piemirsts.

Madara (Luksemburga)

āzis

B

babiņa

bagātība

Baiba

Baibiņa

balts

Mēs esam baltu tauta.

Mēs esam balti. Balta nāk

tautumeita, un balts ir tikums.

Diena sākas balta, un balti darbi darāmi, balti vārdi sakāmi. Baltas dienas vēlam savai baltajai zemei.

Inīta (Tukums)

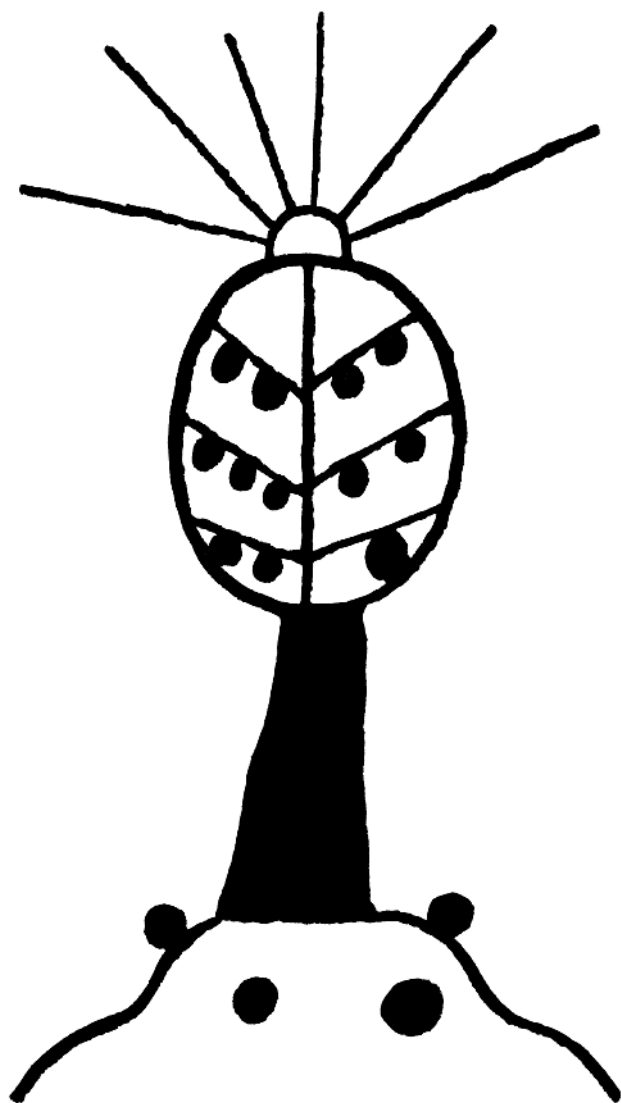
Baltija, Baltijas jūra, balti, baltieši, baltu dzīvesziņa, balta krāsa, balta dvēsele. Mēs.

Ingrīda (Grāca, Austrija)

baravika

Šo vārdu zina katrs latvietis.

Tas ir kā mērķis tiekties uz gaišo tumšā rudens rītā. Dzirdot

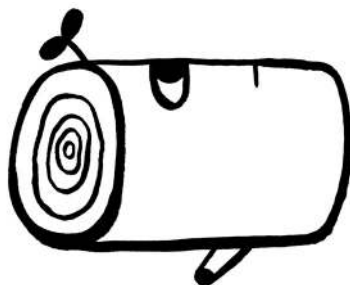

ÂBELE

vārdu *baravika*, var ātri atpazīt, ka to izteicis latvietis, jo ne katrā tautā ir cilvēki, kas agrā, sarmainā rudens rītā lec no gultas laukā ātrāk, nekā saule debesīs aust, un steidzas uz mežu ar nazīti rokās purvus bradāt, kamēr vēl baravika uz vietas tup. It īpaši nozīmīgs šis vārds ir manai mammai, kura ir īsta baraviku cienītāja. Mums, latviešiem, ir paveicies, ka māte daba mūs apveltījusi ar mežiem, kas dod ne tikai mieru un enerģiju, bet arī baravikas kā vēl vienu iemeslu, lai pasmaidītu.

Katrina (Rīga)

bāleliņš
beka
bēgt
bērns
bērzs
biezpienmaize
biezpiens
bilst
birzs
biškrēsliņi
bite

BLUKĪS

bizbizmārīte*
blāķis
blukis
brīnišķīgi

Šī vārda lietotājam piemīt spēja brīnīties par vienkāršo un sarežģīto, dzīvām būtnēm, procesiem un notikumiem. Ne tikai brīnīties, bet arī apbrīnot un patiesi novērtēt. Tāpat šo vārdu mācu saviem studentiem, kas apgūst latviešu valodu kā svešvalodu. Tas ir viens no variantiem, lai atbildētu uz jautājumu: „Kā tev iet?” Ir taču labi, ka mēs katru dienu varam atrast kaut vienu iemeslu, lai atbildētu: „Brīnišķīgi!”

Solvita (Rīga, Gulbene, Rēzekne)

* arī mārīte

**brīnišķīgs
brīvi
brīvība
bruņurupucis
brūnaļa**

Latvijas gotiņa, piena devēja,
dzīvības uzturētāja. Brūnaļas
piens līdzvērtīgs mātes pienam.

Egita (Rojas novads)

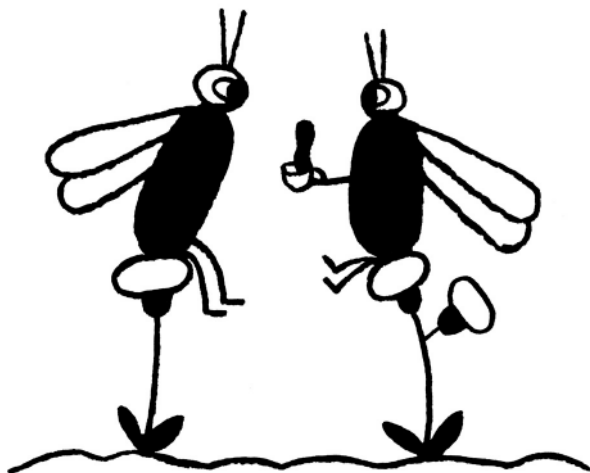
**brūzis
bubulis**

**bukstiņ-
biezputra
bukstiņputra**

Senlatviešu spēka ēdiens,
pamatēdiens.

Evas mamma (Salaspils)

**bukstiņzupa
bulciņa
bulļa
burts
būdiņa**

BIŠKRĒSLIŅI

C

caurbira

caurvējš

ceļš

cemme

cerība

cēlums

ciemkukulis

cieņa

Bez cieņas nav mīlestības, draudzības, sadarbības un vienkārši mierīgas dzīves. Cieņa izsaka cilvēka attieksmi.

Ņikita (Aizkraukle)

cilvēks

Kas vārdus spēj padarīt latviskus? Cilvēki. Tie ieliek vārdos ticību un zināšanas par Latviju.

Paula (Ceraukste)

cinītis

cīnītājs

cīņa

cukurgailītis

Cukurgailīšu gatavošana mājās bija neatņemama bērnības daļa.

Kristīne (Aizkraukle)

cūkmens

cūkupupas

Č

ČUČUMUIŽA

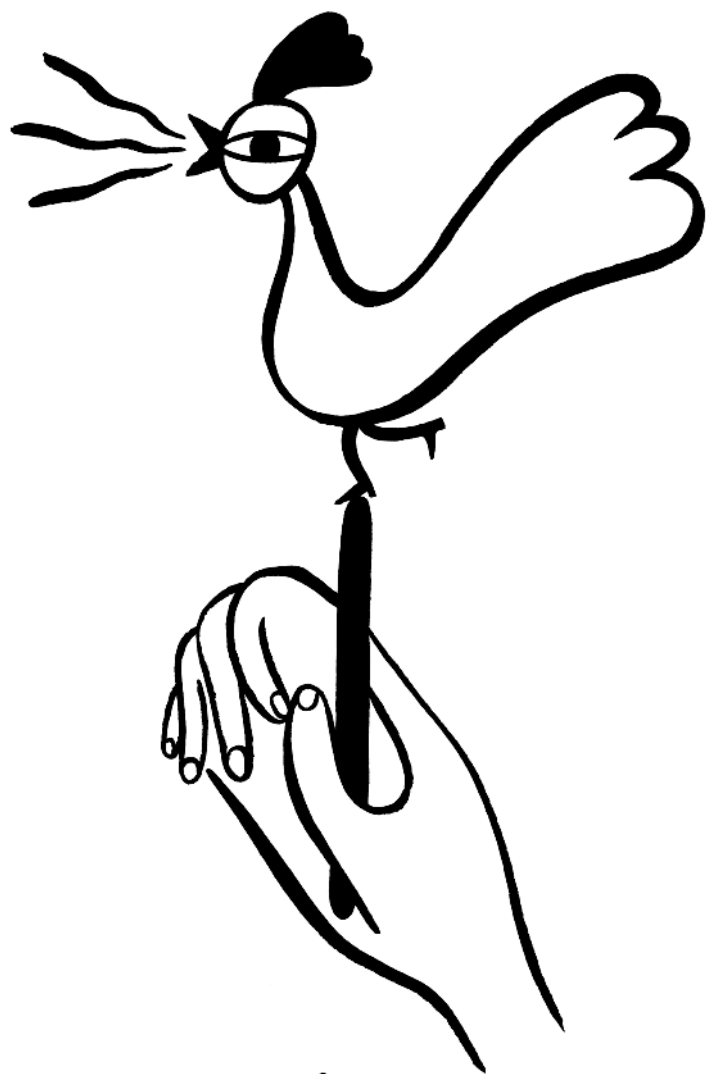
Čakste

četri

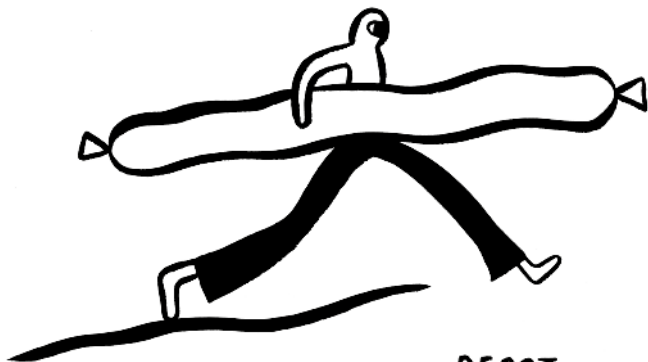
čības

čučumuiža

Esam uzauguši, pošoties uz čučumuižīņu. Bērni televīzijā ir vērojuši „Čučumuižas” rūķēnus. Šim vārdam ir latviskais mīlums, siltums. Tas skan, it kā lapas

CUKURGAILĪTIS

DESOT

čabētu, kad caur pagalmu attek
miega pele. Cilvēkbērns kļūst
bagāts, jo čučumuiža ir vieta,
kurā mazie var augt, lielie –
atvilkt elpu.

Dace (Jelgava)

D

daba daile

Tas ir vārds, kas nosauc kaut
ko vairāk par tikai skaistumu vai
glītumu. Tas ir vārds, kas
apzīmē kopējo harmoniju.

Elīna (Glostera, Apvienotā Karaliste)

dainas

darāms darbs dardedze darinieks Daugava dābolains

Dābolains sirmis – zirgs ar
tumši pelēku apmatojumu un
gaišāk pelēkiem, izkaisītiem
sirmiem plankumiem. Man tas
šķiet kaut kas noslēpumains,
netverams, kaut kas brīnumains,
kas mūs saista ar pagātni.

Dzintra (Kolka)

dārzs

dāsnums deja

Kad latvieši dejo, tad Latvija
kļūst laimīga.

Lelde (Salaspils)

delveris
dencis
desot
diegabiksis
diet
dievpalīgs
dikti
dilles
divi
dižens
dižozols
dižs
dona
dore
draudzēšanās
draugs

dritvaikociņ
druva
druva*
Druvvaldis
dubļi
ducelīte
ducis
duksis
dūdiņa
dūmaka

Dūmaku jeb šo vieglo miglas
pieskārienu – vai, latvieti, esi to
sajutis? Vasarā, kad saule tikko
laidusies dusā, dūmaka ieskauj
reibinošās pļavas un varenos
mežus. Rudenī tā atgādina par
mūsu viedo senču un dedzīgo
strēlnieku klātesamību.
Dūmaka, ziemei jau atkāpjoties,
ir tā, kas vēsta – ziedonis
ir tepat aiz stūra. Pavasarī
dūmaka atbrīvo visu dzīvo, visu
plaukstošo. Tieši tāpēc dūmaka
Latvijā ir īpaša, tik trausla un
netverama, tik maģiska.

Anete (Roja)

* bišu druva

dvēsele dzeja dzejolis dzeltceļš* dzestrs

Dzestrs rīts ir burvīgākais katras dienas iesākums: tas pamodina, liek sasparoties un dod iedvesmu sākt savas gaitas. Karstā vasarā rīta dzestrums veldzē, bet ziemā tas liek saņemties. Pat kafija garšo labāk dzestrā rītā!

Līvija (Jardlija, ASV)

'Dzidrā'

Savulaik bērībā (deviņdesmitajos gados) mūsu ģimene dzīvoja vecā koka mājā ar nosaukumu „Mežāres” (arī – cik latviski!). Kā jau laukos pieklājas, pāri sētai atradās kārtīgs augļu dārzs. Pašā dārza galā plūmīšu un jāņogu ielenkumā auga ābele – 'Dzidrā'. Cik gan sulīgi un gardi bija tās āboli! Tik gardi tie var būt tikai bērībā. Vēlākajos gados, pēc pārcelšanās uz jauno māju, neviena šīs šķirnes ābele iestādīta netika. Taču bērības dzidrā garša un atmiņas mani pavada arī pieaugušā vecumā. Tāpēc mana latviskā vārda godā ābele – 'Dzidrā'.

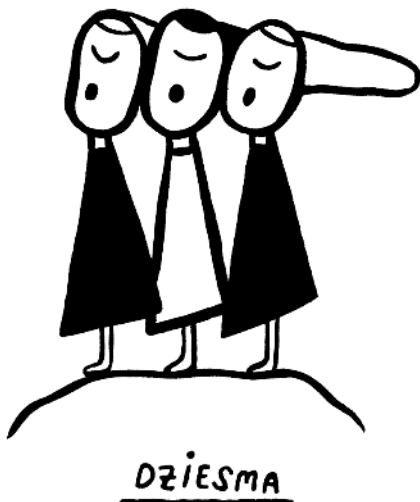
Liene (Nigrande)

dziesma

Šī vārda skanējums manu garastāvokli vienmēr pacilā. Mācot kori, vārdu izmantoju kā balss vingrinājumu – kad koristi to izrunā, viņu lūpu kaktiņi paceļas smaidā. Vārds *dziesma* atsauc atmiņā manu bērnību. Uzaugu Kanādas vidienē. Vecāki ar draugiem, sanākuši kopā viesībās vai Jāņos, dziedāja latviešu tautas un oriģinālās dziesmas par tālo tēvzemi. Man piederēja maza trīsdesmitajos gados izdota latviešu tautasdziesmu grāmata, no kuras iemācījās dziedāt daudzas tautasdziesmas, kā arī radu atsūtīta Arvīda Žilinska bērnu dziesmu grāmata, kuras melodijas pēc gadiem mācīju bērniem latviešu skolā. Uzzināju, ka vārds *dziesma* varētu būt ģenētiski saistīts ar vārdu *gaīsmā*, – tas man šķiet ļoti skaisti. Bieži melodija vārdus spēj padarīt dzīvus, ievdot dziedātāju un klausītāju dziļākā izjūtu un fantāziju pasaulē. Latviešu dziesma latviešiem trimdā, latviešiem okupācijas gados un tagad latviešiem visā pasaulē ir neatņemama daļa no mūsu identitātes. Vai to dziedam vai dzirdam vienatnē, ģimenē vai lielajā kopkorī – mums katram ir sava dziesma, kura piesien mūs pie Latvijas, vienlīga, kur mēs dzīvojam.

Dace (Ņujorka, ASV)

* arī šaursliežu dzeltceļš

**dzimta
dzimtene
dzintars**

Man šī akmens siltā krāsa
asociējas ar Latvijas sauli,
Latvijas tautu un Rīgas jūras
līci. Latvijā no tā veido rotas
un gleznas. Dzintars ir Latvijas
kultūras akmens.

Katrīna (Rīga)

**dzintarzeme
dzirnavas**

**dzīve
dzīvība
dzīvoklis**

E

ecēšas

Vārds saistīts ar zemkopību
un Latvijas, latviešu vēsturi.
Ārija (Rīga)

**empātija
es**

Ē

ēdiens

Ēdiens ir dzīve.

Līva (Lubāna)

ērķšķis ērķšķoga Ēvalds

Vieglums, bet tajā pašā laikā
arī pamatīgums, patriotisms,
stabilitāte, ilgs un bagāts mūžs.

Inga (Rīga)

6

gaiļbiksīte

Tas ir skaista ziediņa un gardas
tējas vārds, kas, lietots deminutīvā,
padara to vēl labāku.

Anda (Jelgava)

gaitas gars

Vārdu *gars* ir iespējams iesaistīt
dažādos izteikumos, kā, piemēram,

*uguns – mans gars, latvieša
gars, mana miesa un mans gars.*
Tas ir skanējis jau izsenis, citam
vārdam, priekšmetam vai cilvēkam,
piešķirot tādu kā maģisku spēku.

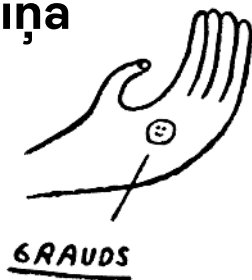
Adelīna (Daiļbe)

Gauja gods

Vārds raksturo vienu no latviešu
tautas pamatvērtībām. Latvietis
vienmēr augstu turējis goda apziņu.
Ir meitas gods, vīrieša gods, tautas
gods, valsts gods... Gods kā tīras
sirdsapziņas un augstu ideālu
mēraukla. Vārda sakne ir arī
īpašības vārdā *godīgs*.

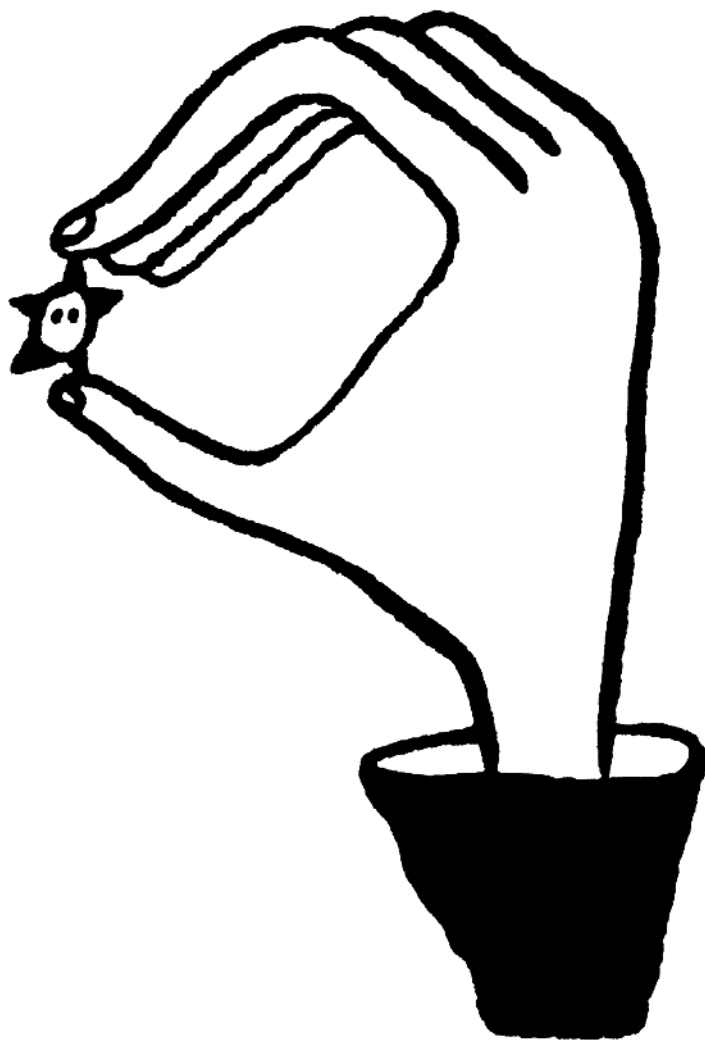
Inita (Īslīces pagasts)

gotiņa

grauds

Šis vārds skan latviski, tīri un
gaiši. Asociējas ar latviešiem,
darbu, centību. Turklāt man patīk
frāze *domu grauds*. *Grauda* ir arī

ĒRKŠKOĢA

mans uzvārds, ar kuru lepojos un
kuru nemainīšu pat precību gadījumā.

Elva (Rīga)

grāmata

Viss, kas saistīts ar latviešu
valodu, man asociējas ar grāmatu.
Jau no pirmajiem dzīves mēnešiem
grāmata ir bijusi ar mani.

Marta (Cēsis)

griķi gružkaste

Ģ

ģerbonis ģimene

Ģimene ir cilvēki, kas tevi mīl.

Janeks (Ape)

H

himna

Tā ir kopīga Latvijai, mūsu
Tēvzemei un labsirdībai.

Rainers Kristiāns (Ērgala)

i

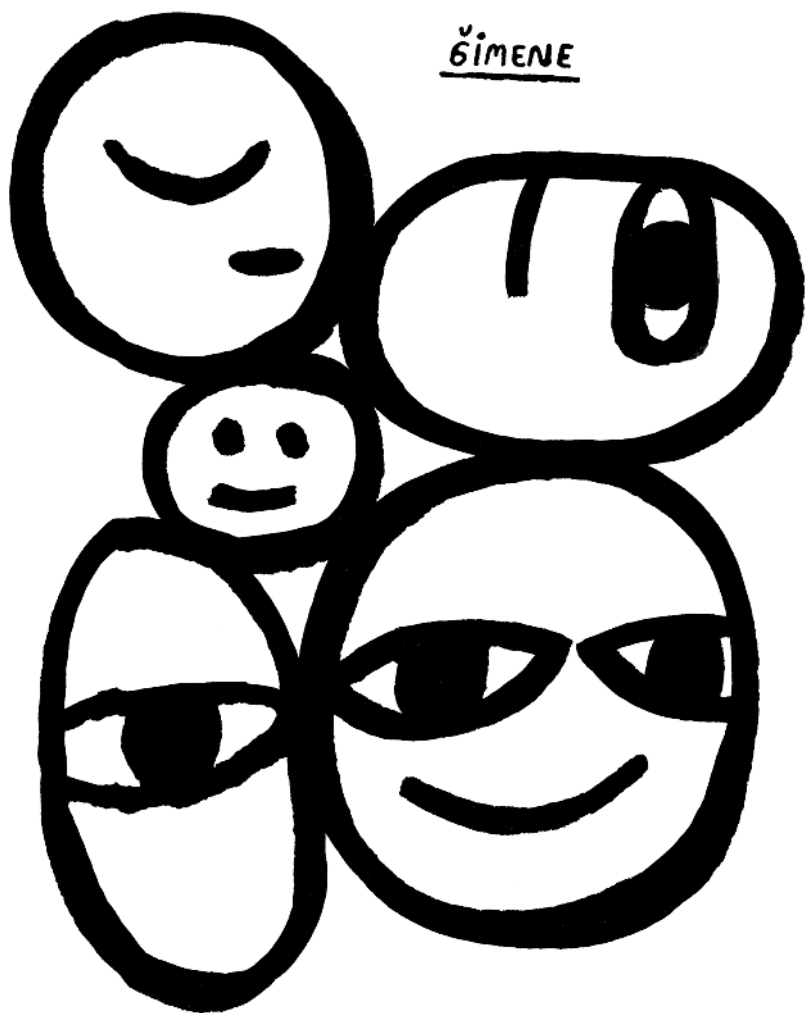
ielā iespēja leval ieva

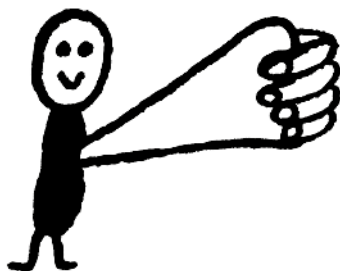
Kas gan latviešiem var
būt vēl baltāks?

Elita (Durbe)

ikdienišķs ir izkopts

Ġimene

ĪKŠKIS

ī

īkšķis

Mūsdienās mēs ne tikai turam īkšķus, bet arī paceļam tos. Savukārt burti š, ķ un to apvienojums burtpopā var sagādāt problēmas daudziem cittautiešiem. Tas varbūt liecina par vārda unikalitāti.

Andris (Rīga)

īlens

ī

īampadracis

jauki jausma Jānis Jāņi jāņogas jāņuzāles

Pie katras latvju sētas ir tāda pļava, kur aug baltās un dzeltenās madaras, zied smilgas, zilie zvaniņi, kokaļi. Pļavas vienā pusē ir liels ozols, vectēva (vai tēva, vecvectēva...) stādīts.

Ap Jāņiem šī pļava pārspēj
vislepnākās puķes.

Elita (Rīga)

jel
jēziņ
jo
jods*
jokupēteris
josta*

Josta ir neatņemama latviešu
tautastērpa daļa. Josta satur
apgērbus, un josta satur arī
visu latviešu tautu un apvieno
to. Šī apgērba sastāvdaļa
bieži tiek pieminēta latviešu
tautasdziesmās un pasākās.
Agrākos laikos katram latvietim
bija sava josta ar īpašo
ornamentu, to tālāk viņš nodeva
mantojumā pēctečiem. Tāpēc
latviešu tautai josta ir
ļoti nozīmīga.

Veronika (Dagda)

jumis
jupis

* velns

* arī Lielvārdes josta

jūra

Plašums.

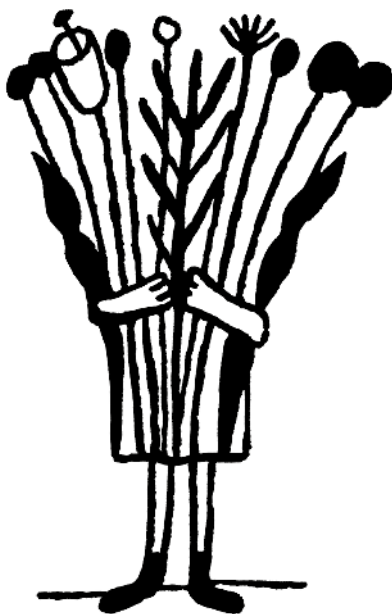
Jeļena (Daugavpils)

Spēks, līganums un spīts.

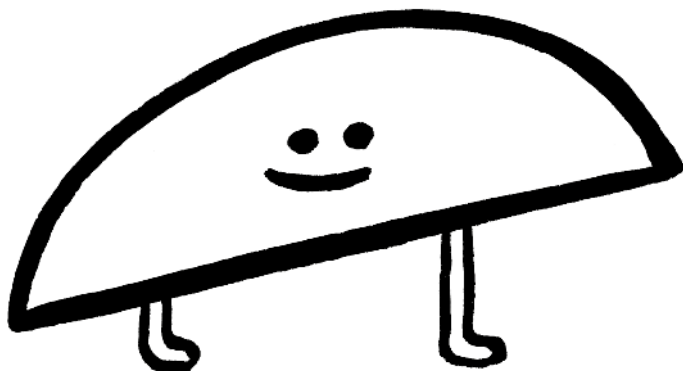
Guna (Liepāja)

Kad neesmu Latvijā, vienmēr
ilgojos pēc jūras.

Sandra (Rīga)

JĀŅUŽĀLES

KANCĪTIS

K

kaisme

kaķis

kalniņš

kancītis

Šis vārds šķiet ļoti mīļš, it īpaši tādēļ, ka asociējas ar bērniību. Un maize vienkārši ir svēta un laba. Vārds, ko vērts saglabāt.

Undīne (Nākotne)

kaplis

kapusvētki

karavīrs

karogs

karš

kartupelis

Man latviskālais vārds saistās ar ģimenes tradīcijām. Kartupelis manā ģimenē ir kulta dārzeņis, kuru mizojot spēju sajost omītes sūro darbu un jau sagaršot mammas garšīgās vakariņas.

Nikola (Saldus)

Kaspars Gaitiņš
kājāmgājējs
kārums
kefīrs
klaips
klaušas
klēpis
klimpas
kliņģeris
klusums
knausis
knibucītis
knislis
knupurs
ko
kokle

Šis ir vienīgais mūzikas instruments, kuru es patiešām uzskatu par latvisku mūzikas instrumentu.

Marta Luīze (Babīte)

Latviešiem *kokle*, lībiešiem *kāndla*,
lietuviešiem *kanklės*, igauņiem *kannel*,

somiem *kantele*. Lūk, kas mūs,
Baltijas jūras austrumu puses
tautas, saista jau kopš
seniem laikiem.

Dzintra (Kolka)

koks
krauklis
krējumlaiža
krējums
krietns
krizdole
krīze
krogs

KRĪZDOLE

kronis
 krustnagliņa
 Krustpils
 krūmi
 kukulis
 kultūra
 kumeliņš

Zirgs latvietim ir īpašs dzīvnieks
 jau kopš seniem laikiem, kad
 tas bija iztikas nodrošinātājs
 un puīša lepnums, un pat
 mūsdienās, kad tas ir draugs
 un dziedinātājs. Zirgs ir
 īpašs arī man. Skaists, gudrs,
 cēls dzīvnieks, apdziedāts
 tautasdziesmās. Kurš
 gan bērnībā nav
 šūpojis šūpuļzirdziņā?
 Solvita (Jēkabpils)

kumelītes
 kumeļš
 kuražīgs
 Kurbads
 kurpe
 Kurzeme

kūdra
 kvass

ķ

ķedlaks
 ķekatas
 ķeners

Šo vārdu mēs lietojam ģimenē,
 kad gribam cits citu uzslavēt.
 Ingūna (Rīga)

ķerains
 ķerra
 ķesele
 ķeza
 ķēķis
 ķilķeni

Atmiņā aust bērnība pie
 vecmāmiņas laukos.
 Piena klimpu zupa saldaļā
 ēdienā bija cieņā, vecmamma
 bieži teica – ķilķeni, ķilķenzupa.
 Samanta (Talsi)

ķimenes

KENERS

ķinka

Vārdu iepazīnu Vidzemes pusē – Limbažos, Viļķenē. Tas ir apvidvārds ar nozīmi 'kartupeļu biezputra'. Man tas atsauc atmiņā patīkamus brīžus laukos, un uzreiz mutē saskrien siekalas.

Amanda (Rīga)

ķiņķēziņš

L

labdien
labenieks
labi
labrīt
labrītiņ
labs

Ar labu viss sākas: diena ar labrīt,
labums – ar labu darbu,
labestība – ar labu attieksmi.
Esam labieši.

Ināra (Rēzekne)

laikmets
laiks

LABS

Laima
Laimdota
laime
laipa
laipnība
laiva
lappuse
Latava
Latgale

Te es jūtos ļoti labi, te ir sava
valoda, tradīcijas. Latgale ir kā
maza valsts, kurā esmu drošībā.

Pēc ceļojuma pārbraukusi mājās,
es vienmēr saprotu, ka Latgalē
ir labāk. Te ir manas mājas,
brīnumaini dabas skati, svaigs
gaiss, tikko izceptas maizes
smarža, vecmammās stāsti, labākā
bērnība, draugi. *Latgale* ir siltuma
un labestības pārpildīts vārds.

Valērija (Dagda)

lats

Lats bija Latvijas Republikas
nacionālā naudas vienība no
1922. gada līdz 1940. gadam un
no 1993. gada līdz 2013. gada
beigām. Man ar latu saistās daudz
pozitīvu notikumu. Pietrūkst!

Elīna (Madona)

latve

latviete latvietis Latvija latvis laukakmens lauki

Latvijā nozīmīga ir daba, un tieši
laukos ir tāda brīvības, svaiguma,
siltuma, dzimtas mājas, mājīguma
un ģimenes izjūta. Lauki man
vairāk asociējas ar vietu, kur var
atbraukt atpūsties, kur
esmu gaidīta un varu
labi pavadīt laiku.

Veronika (Jelgava)

lauksaimniecība lausks

Tēlaini, mītiski un savā ziņā arī
mistiski apzīmē stipru salu. Sirms
vecītis ar cirvi. Ziemas gariņš. Kur
viņš cērt vai sper, tur viss sprēgā,
sprakšķ un sasalst.

Jana (Ņūdžersija, ASV)

lācis Lāčplēsis lādzīgs

lepnums liedags Lielupe Liena Oļiņa liepa

Latvieši liepas pazīst kopš
senseniem laikiem, tās pieminētas
tautasdziesmās, pasakās, teikās.
Koks ir sieviešu aizstāvis. *Liepa*
ir daudzu latviešu uzvārds. Visi
izbauda liepas to ziedēšanas laikā.
Latvieši ir iecienījuši liepziedu tēju,
medu un pirtsslotas. Dāmām patīk
kosmētika ar liepziedu smaržu.
Liepas stāda parkos, un tiek
veidotas liepu alejas.
Zane (Sigulda)

likteņupe lindruks lins Līga līgo līgot logs Ludza

lutausis lūdzu

ᄡ

Maija maize maizīte makšķerēšana mamma

Vārds, kurš skan
ik dienu, ik mirkli.
Lilija (Varakļāni)

margrietiņa mazmeita māja mājas

Mājas nav ēka, kurā atrodas
tava gulta vai mantas.
Mājas – tā ir vieta, kur
atgriezties, vieta, kur kāds
vienmēr tevi gaidīs, vieta, kur
saule spīd visspožāk.
Mājas – tā ir tava zeme,
tava Latvija.
Laura (Aizkraukle)

mājvieta mākonis

Šādas saknes vārds ir pazīstams tikai latviešu valodā, turklāt tā *apaļais* skanējums sader ar vārda nozīmi.

Laimute (Helsinki, Somija)

māksla
Māra
mārīte*
Mārtiņš
māte
medus

meimurot
mežs
mērķtiecība
mēs
miegs
mierīgums
miers
Miervaldis
migla
Miķelis

* divpunktu

Miķeļdiena Milda mirkļis mīla mīlestība

Visa pamatā ir mīlestība – mīlestība pret darbu, mīlestība pret vecākiem, mīlestība pret bērniem, mīlestība vienam pret otru, mīlestība pret Dievu.

Aigars (Rīga)

muižnieks musturs mūzika mūžība

N

Namejs

Nameja gredzens ir latviešu spēka, varas un tautas vienotības simbols. Tas kļuvis par latviešu pazišanās zīmi. Pastāv tradīcija, ka tēvi Nameja gredzenu dāvina pilngadību sasniegušajiem dēliem.

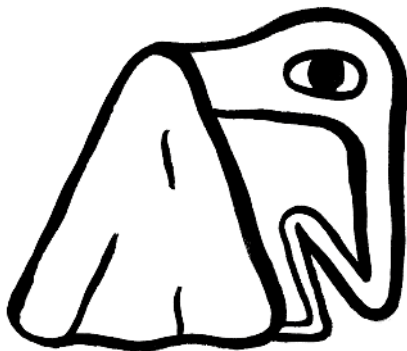
Aigars (Rīga)

nazis neatkarība neatlaidība

Neatlaidība precīzi un īsi raksturo mūsu tēvzemi. Tā ir ļoti svarīga un ļoti spēcīga īpašība, kas palīdz uzvarēt un sasniegt mērķus neatkarīgi no šķēršļiem un neveiksmēm.

Marianna (Rīga)

negantnieks negribu

NĒZDOGS

nekad
nemiers
nepadošanās
netikums
nē
nēzdogs
nu

Šis ir tas mazais cinītis, kas gāž lielo
 vezumu. Mazais cinītis ar daudzām
 sejām. Atradīs savu vietu jebkurā
 situācijā, un nevienam nekas pret
 to nebūs iebilstams. Daudzveidīgs,
 daudznozīmīgs, latvisks.

Ilona (Rauna)

ņ
ņemtne
ņieburs
o
ola

Ola kā pilnības simbols. Arī
 noslēpuma, pārvērtību, auglības,
 veselības un bagātības simbols.
 Vārds *ola* sākas ar vislatviskāko
 divskani [uo]. Visas trīs olas daļas
 mēs arī saucam ļoti latviskos
 vārdos – *dzeltenums*, *baltums*
 un tik rotaļīgajā vārdā *čaumala*.

Raimonds (Valmiera)

oma*
 opis
 ornamenti
 ozols

P

padebeši
 paga
 pagalam
 pakavs
 paldies

Vārdu *paldies* mēs dzirdam vairākas reizes dienā. Tas parāda to, cik cilvēks ir pieklājīgs un ka viņš nebaidās lūgt palīdzību vai arī kaut ko pajautāt. Bez vārda *paldies* viss skanētu vienkārši un nepieklājīgi. Tas ir tikpat īpašs kā vārds *lūdzu*.

Viktorija (Rudzāti)

pankoki
 pasaka
 pasaule

pasmekēt
 pastalas

Vārds *pastalas* man asociējas ar Dziesmu un deju svētkiem. Manuprāt, tie ir vislatviskākie svētki, kuros var apskatīt tautastērpus, un pastalas ir ļoti svarīga tautastērpa daļa. Dejojājiem pastalas atsauc atmiņā daudz jauku brīžu, un pastalu siešana arī ir īpašs process.

Viktorija (Rīga)

pazemība
 pelavas
 peldēšana
 pelmeņi
 perampuika
 pērkons
 piemineklis
 pienene
 piens
 pilsēta
 pinkšķēt

* vecāmāte

opis

piparkūkas pipirkšķis

Man latvisks šķiet tas, kas
pārmantots no paaudzes paaudzē.
Tas, kam ir jau senas saknes.

Mūsmājās tāds ir *pipirkšķis*,
kura latviskumu apjautām tikai
nesen, kad skaidrojošajā vārdnīcā
azartiski meklējām visus mūsmāju
dīvainos vārdukus. Es mēdzu
piešaut pipirkšķi cukura, jo mana
mamma pielika pipirkšķi sāls un
manai vecmammai bija palicis
pipirkšķis sodas. Gan jau arī
vecvecmamma neaizmirsā pielikt
pipirkšķi kaut kā. Redzēs, vai
pipirkšķis paliks arī
manām meitām.

Evita (Jelgava)

PIPIRKŠKIS

pirkt pirtiņa

Vieglu garu! Pirtiņa uztur
labu miesas un gara veselību.

Anita (Daugavpils)

pirts pīrāgs plātsmaize

Uz rauga mīklas plātnes trīs
četrās rindās kārto ābolu
pusripiņas. Pa virsu pārkausa
cukuru, kanēli, liek skābo
krējumu un sviesta piciņas.
Plātnes malas apsmērē ar
sakultu olu. Kamēr silta,
plātsmaize ir mīliski garda!
Vecāmamma to cep, kad gaida
ciemos meitu, dēlu, mazdēlu
vai mazmeitu tepat
no Rīgas vai Londonas,
Briseles, Toronto...

Elīta (Rīga)

pludmale* pļava potenciāls praviētis preģis

pretpulksteņ- rādītāj- virziens prieks pulkstenis pumpermiķelis

Našķis, kas vecāku paaudzei
asociējas ar bērnību, bet
vecvecākiem – ar
jaunību Latvijā.

Anna (Rīga)

pupiņas

PUPINĀS

pupuķis putra pūkains pūrs

R

rasa rasaskrēsliņš rasols ratiņš**

Latviešu sieviete, mana
vecmāmiņa, vēlāk arī vīramāte,
vērpj dziļu pie vērpjamā
ratiņa – skats, kas izstaro
mieru, stabilitāti, latviskumu.
Vērpjamais ratiņš mūsu ģimenē
ir ticis nodots no paaudzes
paaudzē. Tagad tas atrodas
goda vietā meitas mājās, un
jācer, ka kādu dienu pie tā
strādās arī mana mazmeita.

Dace (Lubāna)

rausis

No bērnības un tautas pasakām,
kā arī tautasdziesmām šis vārds
vienmēr asociēties ar kaut ko
apaļu un mīlīgu. Arī fonētiski
tas skan ļoti garšīgi.

Sanita (Jelgava)

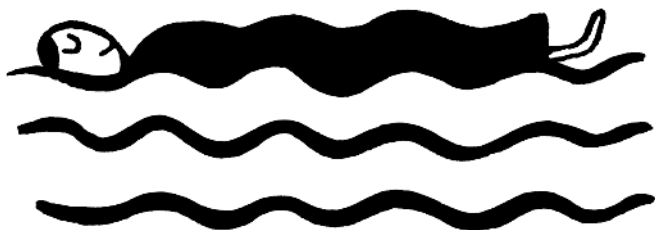
rācenis

* Jūrmalas pludmale

** vērpjamais ratiņš

RĒNS

rāmi

rāvējslēdzējs

reforma

reportieris

rēns

Apzīmē tādu kā latvisku komforta sajūtu, kad nav ne par aukstu, ne par karstu, kad ir mierīgi.

Ieva (Rīga)

Mierīgs, kluss, bez vēja, silts, patikams.

Ilze (Liepāja)

Rīga

rīgipsis

rudens

rudzi

Latvieši ir zemkopju tauta, Latvija ir agrāra valsts. Vienmēr, kad ēdu „Kelmēnu” rudzu maizi, jūtu zemes spēku un latvieša neatlaidīgo dabu.

Ineta (Vecpiebalga)

rudzupuķe

ruksis

rumulēt

rungulis

rupjmaize

rūgušpiens

S

sadarbība saime

Latvietis sākas no savas saimes. Savus pirmos soļus viņš sper saimes istabā. Mielojas, plāno darbus un dzīvi, svin pie sava saimes galda. Ceļu ceļus izstaigājusi, visa saime sanāk kopā svarīgos notikumos. Laiku pa laikam atgriezties pie saimes – pie saknēm. Šajā vārdā iekodēta latvieša pamatvērtība un pat dzīves gājums.

Madara (Smiltene)

saimnieks saišķis sajūtas sakta

Latvieši ir cieši saistīti ar Dziesmu un deju svētkiem. Tas ir mūsu lepnums. Skaistās tautasdejas un tautastērpi. Uzreiz saistās ar īstu tautumeitu un viņas tērpu. Tomēr tautastērps nav pilnīgs, ja nav saktas. Tas ir mazs nieciņš, kas nes spēcīgu domu.

Kristiāna (Jelgava)

saldskābmaize santīms saplāksnis saprotu sarežģīts sarkanbalt- sarkans Saulcerīte saule saulespuķe saulgrieži saulriets saulstāvji seģene selga sērdienīte sēta sidrabiņš

Ar šo vārdu latvietis raksturo skaisto dabā. Rīta saulē mirdz sidraba rasiņa, vakarā lec sidraba

mēnestiņš. Sidrabs ir
latviešu sudrabs.

Ance (Rīga)

sienāzis
siens
sieriņš*
siers
sievišķība
sils
siltkāpenis
silķes
sirds
sirdslieta
skandas
skābputra
skārtelis
sklandrausis

Tas ne tikai ir viens no
garšīgākajiem Latvijas ēdieniem,
bet arī simbolizē latviešu kultūras
un tradīciju daudzveidību.
Sklandrausis ir Kurzemes
tradicionālais ēdiens, kas ir īpašs
neparastās garšu kombinācijas

un paša vārda skanējuma dēļ.
Pēdējais savukārt liecina par
Kurzemes izloksņu īpatnībām.
Vārds *sklandrausis* ir vairāk
nekā tikai vārds, tā ir kultūra.

Anna (Rīga)

skola
skrūve
skuķis
skumjas
skursteņ-
slauķis
slīpenis
smeldze

Līdzko izsaki vārdu *smeldze*, tā
arī to sajūti krūškurvja dzīlēs.
Smeldze – tā ir latvieša esības
būtība. *Smeldze* ir tāda vārdu
saldskābmaize, pamats, kurā
apvienojies viss.

Alise (Tukums)

smilga
smiltsērķšķis
sniegavīrs

* arī biezpiena sieriņš

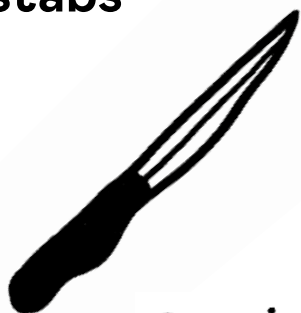
SMELDZE

sniegpulks-
tenīte
soma
speķis
spēks
spēlēt
sports
sprauga
Sprīdītis

Bieži latvieši ir tie lielie laimes meklētāji, kas dodas uz citām zemēm, kur it kā esot labāk. Pati arī esmu devusies uz ārzemēm, bet laimi vienmēr esmu atradusi tieši Latvijā.

Elvīra (Rīga)

stabs

TUTENIS

staka
stārķis
strādāt
suns
svece
sveiciens
sveiki
sveiks
svētdiena
svētelis
svētība
svētki
sviests

š

šausmas
šķiņķis
šķīvis
šķūnis

šņores
šonīte
šprotes

T

tauta

Tieši tauta veido Latvijas valsti.
Bez tautas izzudīs
latviešu valoda.

Ksenija (Dagda)

tautasdziesma

tautastērps

tautieši

tautība

tautumeita

tēls

tētis

tēvija

tēvs

tēvzeme

tik

Mazs vārdiņš ar lielu spēku.
Viens pats neko, bet kontekstā
tik daudz. Tik mazs cinītis gāž
TIK lielu vezumu.

Inīta (Rīga)

tikums

tradīcijas

tu

tumsa

tupeņi

tutenis

tūdaliņ

U

uguns ugunskurs

Ugunskurs man saistās ar vislatviskākajiem svētkiem un tautas tuvību, tas tiek apdziedāts daudzās latviešu tautasdziesmās.

Kerija (Aizkraukle)

ukce

Esmu *kuražīga* un visu daru ar *ukci*. Šie divi vārdi ir mūspuses – malēniešu – iecienīti sarunvalodas vārdi. *Kuražīga* – ‘uzņēmīga’, ar *ukci* – ‘ar uzviju; vairāk, nekā vajag’. Tās ir divas brīnišķīgas īpašības, un, ja tādas cilvēkam piemīt, tad viņam viss izdodas.

Inga (Jaunlaicenes pagasts)

Uldevene

Uldevene ir sens cilvēka vārds.

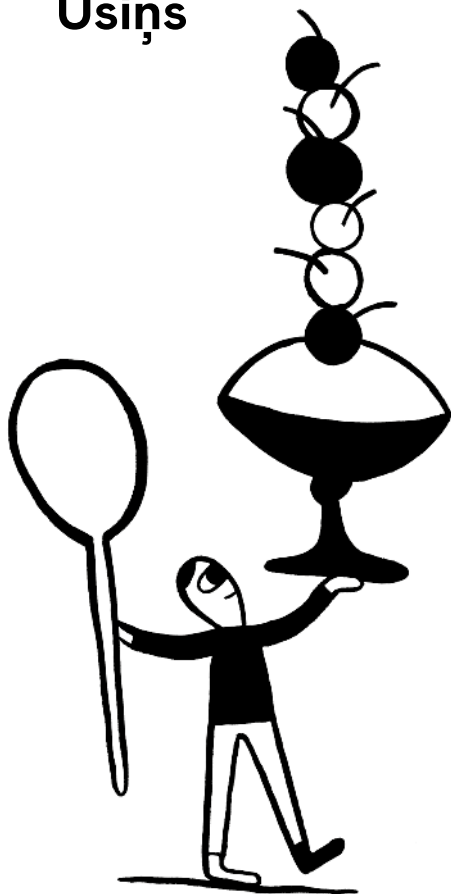
Uldevene bija arī Lielvārdes novada vecākais 13. gadsimtā.

Uldis (Sigulda)

un upe uzskaitvedis

Ū

ūdens Ūsiņš

UKCE

V

vadzi vai vaidelotis vainags

Vainags ir kā simbols, kurā ar
augiem tiek iepītas domas,
enerģija, dziednieciskais spēks.

Elīna (Glostera, Apvienotā Karaliste)

valoda

Valoda ir cilvēku sazināšanās un
domāšanas līdzeklis. Bez valodas
nevar pastāvēt tauta un tās
kultūra. Latvijas iedzīvotāju, arī
mana, misija ir skandināt savu
valodu visā pasaulē. Es esmu
latviete, un, lūk, mans gods ir
latviešu valoda. Valoda mūs
dara spēcīgus.

Katrīna (Jēkabpils)

valsts valstsvīrs vanckars varavīksne

varde vasara vācelīte

Vācelīte ir neliela cilindriskas
formas tvertne ar vāku dažādu
priekšmetu uzglabāšanai, norādīts
enciklopēdiskās vārdnīcas
skaidrojumā, taču es šim vārdam
piešķiru dziļāku nozīmi. Ikviens
no mums ir kā vācelīte, kas
dzīves laikā uzkrāj pieredzi,
zināšanas, emocijas. Vācelīte ir
kā mūsu būtība, kas uzkrāj gan
labo, gan sliktu, ņemot to līdzi
tālākajā ceļā. Kad tā ir pilna,
mēs atbrīvojamies no sliktā, lai
būtu vairāk vietas labajam. To
varu sasaistīt ar cilvēku vēlmi
pilnveidoties un attīstīt sevi. Šis
vārds mūsdienās netiek lietots
bieži, tieši tāpēc tas ir tik īpašs.
Pati to esmu iemācījusies no
latviešu tautasdziesmām, ko man
lasīja vecmāmiņa, kad biju vēl mazs
bērns. Iespējams, lai nepazaudētu
mīļās bērības atmiņas, tas ir
kļuvis par pamatu – vācelīti, kurā
uzkrāt arī citus patīkamos
mirkļus un emocijas.

Antra (Kandava)

vārava vārdnīca vārds

vāvere vecāki velis

Šis vārds man saistās ar latviešu
īpašo attieksmi pret nāvi un
mirušajiem, kā arī tradīcijām un
rituāliem. Tāpat tas man saistās
ar veļu laiku, it sevišķi latvisko un
burvestības pilno miglu novembrī.

Elīna (Prāga, Čehija)

velns vesels vēders vēlāk vēlme vērtība viedoklis vieds viedtālrūnis vienalga vienatne

Tikai mums ir vārds, kas izteic to,
ka varam būt vieni, bet nebūt vientuļi.

Estere (Rīga)

vienkārši vienotība viens

Viensēta, vientulība, vienbalsīgi...

Tie ir tikai trīs vārdi ar sakni
vien-, bet cik daudz latviskuma
tajos ir! It kā mēs esam katrs
par sevi, savā viensētā, bet
brīžos, kad vajadzīga kopība,
varam vienbalsīgi iestāties par
taisnīgumu. Tas veido manu
latviskuma izjūtu – pa vienam,
bet tomēr kopā.

Ieva (Rīga)

viensēta vilciens villaine vilņi violets virst viss visums Visvaldis vizbulīte vīrišķība

VĀCELĪTE

z

zalktis

Skaisti skanošs, latvisks vārds,
kas man saistās ar
senlatviešu folkloru.

Dārta (Jelgava)

zaļums zeltene

Vārds, kurš ietver sevī
dzīvesziņu, ko mūsu tauta
nes cauri laikiem.

Elizabete (Lēvena, Beļģija)

zeme zied ziedošs zinātne zinātnieks zirņi

Latvijas nacionālais ēdiens –
pelēkie zirņi ar speķi.

Eva (Jelgava)

zīle

ž

žļurkstēt

Onomatopoētismi īpatnēji
un precīzi raksturo vidi, kurā
valoda veidojusies, – klimatu,
runātāju dzīvesveidu, pasaules
skatījumu. Burtkopa *ž/* man
saistās ar Latviju rudenī:
laiku, kas vasaras nebeidzamo
baskāju skraidu un siltās naktis
maina pret ražas vākšanu,
lietu, dubļiem un gumijniekiem.
Dubļos nomītiem un
nereti piesmeltiem:
žļurk, žļurk, žļurk.

Evelīna (Rīga)

ŽĻURKSTĒT

Neparasts, pārsteidzošs un brīnišķīgs ir Latviešu valodas aģentūras rīkotās akcijas „Mans latviskākais vārds” rezultātu kopums. Šī akcija ne tikai sapulcinājusi vienuviet daļu no valodas spēcīgo vārdu kopuma, bet arī ļauj ieskatīties pašā tautas un valodas sirdī, jo, valodnieka acīm to uzskatot, atklājas skaidra tautas izpratne par vārdu, tā spēku un nozīmi. [..]

Pirmais latviskāko vārdu desmitnieks – *Jānis, ozols, Latvija, rupjmaize, tēvzeme, brīvība, Līgo, dzimtene, latvietis, saule* – lielākoties ir konkrētas semantikas vārdi un skaidri parāda latvieša tiekšanos pašapzināties plašajā pasaulē un definēt atšķirību no citiem. Otrais desmitnieks – *dzintars, Lāčplēsis, mīlestība, tauta, laime, maize, Rīga, daina, dziesma, Laima* – turpina pašidentificēšanos, bet jau ievij vispārīgākas, abstraktākas semantikas elementus. Trešais desmitnieks norāda uz šaurāku un konkrētāku pasauli – *ģimene, Līga, mājas, mamma, tautasdziesma, daba, valoda, Daiga, Daugava, grāmata*. Uz šiem trim semantiskajiem laukiem – ‘Latvijai raksturīga reālija’, ‘mīlestība, laime’, ‘ģimene’ – balstās iesniegto latviskāko vārdu kopums. Populārākie par latviskāajiem nosauktie vārdi ir tā dēvētā neekspresīvā, neitrālā leksika – vārdi, kas veido vispārlietojamās leksikas pamatu. Taču šajā kopumā netrūkst arī stilistiski ietonētu vārdu, kam valodā parasti ir arī stilistiski neitrāli sinonīmi, proti, netrūkst poētismu (piemēram, *bāleliņš, kaisme, latve*), vārdu ar humoristisku nokrāsu (*ķiņķēziņš*), sarunvalodas vārdu (*ķeza*), novecojušu vārdu (*abrķasis, dābolains, dore, pūrs*), izloksnes vārdu (*knupurs, lindruks*) u. c. [..]

Iesūtīto vārdu kopums nepārprotami liecina par dzīvu un jaudīgu valodu. Tajā atceras senos vārdus un darina jaunus. Tajā joprojām pastāv ne tikai neitrālas semantikas vārdi, bet arī apvidvārdi, vecvārdi, poētismi, sarunvalodas, vienkāršrunas un citi ekspresīvās leksikas vārdi. Tajā latviskums tiek atrasts visās vārdšķirās un locījumos. Šis vārdu kopums un vārdu izvēles motivācijas apraksti liecina, ka nav viena konkrēta vārda vai valodas latviskuma rādītāja, no rāda visu vārdu nozīmju kopums, vārdarināšanas līdzekļi, skaņas, burti un pat ekstralingvistiski faktori.

Sanda Rapa,
valodniece

[...] Mēs varētu iztēloties garumgaru nogriezni, kam vienā galā ir pats latviskālais, bet otrā – pats nelatviskālais vārds. Un šis nogrieznis būtu ne tikai valoda, bet arī latviešu kultūra visā tās daudzveidībā. Vienā nogriežņa galā novietotas pozitīvās, atbalstītās un uzturētās, bet otrā pusē – negatīvās, noliegtās vērtības. [...]

Vārds *rupjmaize* raisa veselu asociāciju gūzmu. Visupirms tā ir maize, bet maizei ir milzīga nozīme Latvijas kultūrā un simboliskajā valodā. Viena no vārda nominētājām ļoti trāpīgi raksta, ka maizīte vienmēr ir bijusi ļoti svēta un dārga. Pret to ir jāizturas ar lielu cieņu. Tā iemieso siltas un maigas jūtas, taču tā ir arī rupja. Mūsdienu latviskā mītoloģijā rupjums diemžēl nereti rādās kā slavējams: gara domāšana un estētiskā izcilība ir aizdomīgas, bet rupjums, dabiskums, pat asums un vienkāršība ir laba un svētīga, jo liecina par patiesumu un taisnīgumu. Rupja ir ne tikai maizes virsma, rupja var būt arī vārdu izvēle. Arī te rupjmaize trāpa latviskā pašizjūtā. Tas, ko senie grieķi dēvēja par parēsiju, rupjmaizes ēdājam ir tieša un atklāta runa, pasakot bez liekas daiļrunības vai pat noklusējot. Rupjmaizei nav izskaistinājumu, tā ir ļoti lakoniska, ar skaidru formu un krāsu. Uz rupjmaizes neliek izsmalcinātus ēdienus, jo rupjmaize pati ir pietiekama. [...]

Valoda ir ne tikai mītu, bet arī visas domāšanas mājvieta. Filozofiskā hermeneitika, atgāidusi, ka domāšana noris valodā ar vārdiem un jēdzieniem, saprata arī to, ka no valodas nevar aizbēgt. Kad mēs piedzimstam, mēs attopamies jau pastāvošā kultūrā un valodā. Tāpēc – nevis mēs izvēlamies savu valodu, bet tā izvēlas mūs. Arī rupjmaize ar visu savu rupjību ir nevis izvēle, bet latviskās kultūras nosacījums, kas šo kultūru padara tādu, ko spējam atpazīt un pieņemt par savu.

Māris Kūlis,
filozofs

[..] No vairāk nekā 1300 iesniegtajiem vārdiem desmit vispopulārākie bijuši tie, kas apzīmē Latvijas valsts pastāvēšanu un cilvēkus, kas tajā dzīvo: *Latvija, latvietis, latviefe, dzimtene, tēvzeme, brīvība*. Otra vārdu grupa saistās ar vasaras saulgriežiem kā svētkiem, ar kuriem saistīt savu identitāti: *Jānis, līgo, saule un ozols*. Populārākais desmitnieka vārds ir *rupjmaize*. Vai šie vārdi definē kādu īpašu atšķirību, kas raksturīga tieši Latvijai? [..]

Atceroties Benedikta Andersona formulējumu par nāciju kā *iedomātu kopienu*, šajā desmit vārdu sarakstā novērojams, ka nacionālā identifikācija balstās uz domāšanas veida, kuru var dēvēt par tautoloģisku: latvisks ir tas, kas notiek Latvijā, un daudz kas no tā, kas notiek Latvijā, ir latvisks. Latvija ir īpaša ar to, ka tā ir latviešu dzimtene jeb tēvzeme, kā arī ar to, ka tā ieguvusi brīvību, respektīvi, ar to, ka tā vispār pastāv un ļauj pastāvēt mums. Savukārt vārdu grupa, kas saistās ar Jāņiem, liecina, ka latviešiem ir nozīmīgs fakts, ka notiek gadalaiku maiņa: pavasarī dienas izplešas, bet rudenī – saraujas, vasarā saules gaismas ir visvairāk, bet ziemā – vismazāk. Ar dzimteni saistītie vārdi ļauj svinēt savu piederību telpai – Latvijai kā dzīvesvietai ar raksturīgajām ainavām un ierastajām takām –, savukārt Jāņu vārdu grupa svin dzīvi nemainīgajā gadskārtu ritējumā, kurā katrs gads atkārtο iepriekšējo, un arī nākotne sola ilglaicības un stabilitātes cerību.

Gan desmit vārdu izlase, gan garais iesniegto vārdu saraksts liecina, ka latviskums saistās ar dabas, folkloras un etnogrāfijas tēliem, un arī amatnieku darināti vai rūpnieciski ražoti priekšmeti, kas tajā parādās, tiek skatīti caur pagātnē balstītu kultūras prizmu – ideālajā Latvijā dominē lietas, kas ir pazīstamas no folkloras un nacionālā romantisma ideju metastāzēm. Piemēram, starp vairākkārt ieteiktiem vārdiem ir *abra, dzintars, grāmata, kokle, sakta*, taču televizora pulti, mājas atslēgas, mobilo telefonu vai debetkarti šajā sarakstā neatrast. Meklētais latviskums tādējādi atklājas drīzāk kā sapnis par *latviskumu*, kādu iedomātu ideālās pasaules ainu, kurā harmoniski un nemainīgi dzīvo latvieši, domās kavēdamies teiksmainā pagātnē. [..]

Kārlis Vērdiņš,
dzejnieks

Latviešu valodas aģentūra

Latviešu valodas aģentūra
Rīga, Lāčplēša iela 35–5, LV-1011
www.valoda.lv

